

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/3 2022 s. 1193-1209, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

OKUMA EĞİTİMİ ALANINDA YAPILAN ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI

Zeynep CİN ŞEKER*

Derya YÜCEL ÇETİN**

Geliş Tarihi: Mart, 2022

Kabul Tarihi: Ağustos, 2022

Öz

Bu çalışmada Türkiye’de okuma eğitimi alanında yapılmış veya Türkçeye uyarlanmış ölçek geliştirme çalışmalarının bütüncül bir bakış açısıyla sentezlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Google Akademik, YÖK Akademik ve TR Dizin veri tabanları araştırmaya dâhil edilme ve araştırmadan hariç tutulma ölçütleri esas alınarak taranmış ve 32 çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalar, nitel araştırma yaklaşımı benimsenerek meta-sentez yöntemiyle incelenmiştir. Meta-senteze dâhil edilen çalışmalar konu alanı, çalışmanın amacı, çalışma grubu, veri toplama aracı türü ve veri analiz yöntemi bağlamında ele alınarak tablolarda gösterilmiş ve yorumlanmıştır. Bulgular; okuma eğitimine yönelik ölçeklerin 16 farklı konu alanına ilişkin olduğunu, ölçekler araştırma amacına göre incelendiğinde en fazla tutum ölçeklerinin geliştirildiğini, çalışma grubuna göre incelendiğinde en çok ortaokul öğrencilerinin çalışma grubu olarak kullanıldığını, veri toplama aracı türüne göre incelendiğinde bütün ölçeklerin likert tipi olduğunu, veri analizi tekniklerine göre incelendiğinde ise en fazla AFA, DFA ve güvenilirlik analizinin yapıldığını ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Türkçe Eğitimi, okuma eğitimi, ölçek geliştirme, meta-sentez.

EXAMINATION OF SCALE DEVELOPMENT STUDIES IN THE FIELD OF READING EDUCATION: A META-SYNTHESIS STUDY

Abstract

The purpose of this research is a holistic synthesis of the scale development studies which were conducted in the field of reading education in Turkey or adapted to Turkish. In line with this purpose, 32 studies were reached on the basis of inclusion and exclusion criteria from the research by searching databases as Google Academic, YÖK Academic, and TR Index. These studies were examined by meta-synthesis method by adopting a qualitative research approach. The studies included in the meta-synthesis were shown in the tables and interpreted within the context of the subject area, the purpose of the study, the study group, the type of data collection tool and the data analysis method.

* Dr. Öğr. Üyesi; Atatürk Üniversitesi, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, zeynep.seker@atauni.edu.tr

** Arş. Gör.; Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, deryayucelcetin@outlook.com.tr

The findings have revealed that the scales for reading education were related to 16 different subject areas; attitude scales were the mostly developed ones when the scales were examined according to the purpose of the research; secondary school students were the mostly chosen study group when the scales were examined according to the study group; EFA, CFA and reliability analysis were used when the scales were examined according to data analysis method.

Keywords: Turkish Education, reading education, scale development, meta-synthesis.

Giriş

Bireyin doğumdan itibaren sahip olduğu bir beceri olan dinleme, okul yaşamı ile birlikte edindiği okuma anlama becerisinin temelini oluşturur. Öğrenmenin temelinde bireyin anlama becerileri önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla okuma becerisinin edinilme süreci ve geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Alan yazında okuma ile ilgili birçok tanıma yer verilmekle birlikte en genel tanımıyla okuma; kelimeleri, cümleleri veya bir yazıyı bütün unsurlarını içine alarak görme, algılama, kavrama ve anlamlandırma işidir (Gündüz ve Şimşek, 2011). Alexander ve Filler (1976, s. 1) ve Lau (2009, s. 366) tarafından yapılan araştırmalarda okumanın bilişsel becerileri içermesinin yanında duyuşsal boyutları da içine alan bir eylem olduğu dile getirilmektedir. Bireyin yazılı olan bir metni görmesi, algılaması ve anlamlandırması okuma eyleminin gerçekleşmesi için tek başına yeterli sayılamaz. Bireyin okuma eylemine karşı tutumu, öz yeterlik algısı, verdiği değer gibi duyuşsal boyutlar söz konusu eylemin tam anlamıyla yerine getirilmesi için tamamlayıcı niteliktedir. Özçelebi ve Cebecioğlu'na (1990) göre birey, ilk olarak okuma eyleminin önemini fark etmeli, bu farkındalığı ilgiye dönüştürmeli, daha sonra bu olguyu incelemeye başlamalı, daha sonra okuma eylemini gerçekleştirmelidir. Son olarak da bu eylemi benimseyip istekle ve yineleyerek okumayı yaşamının bir parçası hâline getirmelidir. Okuma eyleminin bir alışkanlığa dönüşüp eğitimin tamamlanması ancak bu şekilde mümkün olur.

Okuma, dil öğretiminde geliştirilmesi hedeflenen beceri alanlarından biridir. Fakat okumayı, diğer dil becerilerinden bağımsız bir süreç olarak algılamamak gerekir. Dört temel dil becerisinin her biri, birbirini geliştirmek için birlikte çalışır (Johnson, 2017). Bu beceriler içinden okuma, eğitimin ilk yıllarından itibaren ele alınır ve bu beceriye büyük önem verilir. Eğitim-öğretim hayatının en başından beri üzerinde durulan bu beceri alanı, bireyin akademik başarısını tüm hayatı boyunca olumlu yönde etkileyecektir (Çakıroğlu ve Palancı, 2015; Er, 2018). Bu nedenle bilgi edinmenin en temel yollarından biri sayılan okuma eğitim-öğretim sürecinde hayati bir önem taşır (Sayır, 2018).

Güneş'e (2016, s. 128) göre okuma, bir öğrenme alanı olarak birçok alt alanı, boyutu, süreci, beceri ve tekniği içinde barındıran oldukça geniş bir eylemi ifade eder. Temizkan (2009), okuma becerisini kazanmayla okuma yazmayı öğrenmiş olmanın farklı anlamlara geldiğini ifade eder. Çünkü ilk okuma, okuma becerisi kazanmanın sadece giriş özelliği olarak kabul edilebilir.

Öğrenme öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçası olan ölçme ve değerlendirme, okuma eğitimi sürecinin de önemli bir bileşenidir. Araştırmacılar okuma ediminin farklı boyutlarını ölçmeye yönelik ölçme araçları geliştirmişlerdir. Okuma becerisini ölçme amacıyla geliştirilen bilişsel alana yönelik başarı testlerinin yanı sıra genellikle duyuşsal alanla ilgili veri toplamak için geliştirilen ölçekler bir hayli fazladır. Ölçekler büyük oranda ölçülmek istenen gizil değişkenleri (tutum, kaygı, ilgi, değer, motivasyon, öz yeterlik, vb.) ölçmek amacıyla tercih edilen ölçme

araçlarıdır (Tekin ve Bolat, 2018). Eğitim alanında yapılan bilimsel araştırmalarda ölçeklerden sıklıkla istifade edilir.

Türkçe eğitimi alan yazınında, bu çalışmanın da temel hedefi olan ilgili alana yönelik bütüncül bir bakış sunan araştırmalar incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile çeşitli konulara temas eden (Biçer ve Alan, 2019; Biliş ve Memiş, 2021; Maden ve Önal, 2021; Maden, 2020; Polatcan, Er ve Çoban, 2021); çocuk edebiyatını konu alan (Çetin, 2021; Özbaşı ve Kalenderoğlu, 2020; Sevim, 2020); dil becerilerini esas alan (İspir ve Yıldız, 2021; Kesici, 2021; Sertoğlu, 2020; Uysal, Köse ve Pehlivan, 2020) ve ders kitabı, öğretim programı gibi Türkçe eğitiminin diğer alanlarına yönelik yapılan (Demir ve Çalışkan, 2021; Ertekin ve Bozkurt, 2020; Maden S., 2021) birçok çalışmanın varlığı dikkati çekmiştir. Eğitim alanında geliştirilmiş ölçeklerin toplu bir şekilde ele alındığı çalışmalarla ilgili alan yazın incelendiğinde ise Gül ve Sözbilir (2015) tarafından yapılan çalışmada fen ve matematik alanında geliştirilen ölçeklerin tematik bir şekilde analiz edildiği, Tekin ve Bolat'ın (2018) çalışmasında ise yazma eğitimi alanında yapılan ölçek geliştirme çalışmalarının meta-sentez yöntemiyle incelendiği görülmüştür. Yapılan inceleme sonucunda, dil öğretiminde önemli bir yeri olan ve bilgi edinmenin ön koşulu olarak görülen okuma eğitimi alanında geliştirilmiş ya da Türkçeye uyarlanmış ölçeklerin bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirildiği bir çalışma olmayışı dikkati çekmiştir. Dolayısıyla bu konuda yapılacak bir meta-sentez araştırması, okuma eğitimi ile ilgili ölçek geliştirme ve uygulamaya yönelik araştırma yapmayı düşünen araştırmacıların hâli hazırda var olan çalışmalardan haberdar olmasını sağlayacak aynı zamanda ileride yapılacak çalışmalar için de başvuru kaynağı niteliği taşıyacaktır. Belirtilen gerekçeden hareketle bu araştırmada, Türkiye'de okuma eğitimiyle ilgili yapılmış veya Türkçeye uyarlanmış ölçek geliştirme çalışmalarını bütüncül bir bakış açısıyla sentezlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- ✓ Okuma eğitimi ile ilgili ölçek geliştirme çalışmalarının;
 - Amaçları nelerdir?
 - Konu alanları nelerdir?
- ✓ Okuma eğitimi ile ilgili ölçek geliştirme çalışmalarında;
 - Çalışma grubu olarak kimler seçilmiştir?
 - Hangi veri toplama araçları tercih edilmiştir?
 - Hangi veri analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır?

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırmada okuma eğitimi alanında geliştirilen ölçeklerin analiz edilmesi amaçlandığı için nitel araştırma desenlerinden meta-sentez yöntemi kullanılmıştır. Meta-sentez; aynı konu üzerine yapılan araştırmaların tema veya ana şablonlar oluşturularak eleştirel bir bakış açısıyla sentezlenmesi ve yorumlanmasını içermektedir (Çalık ve Sözbilir, 2014, s. 34). Bu doğrultuda aynı konu üzerinde farklı araştırmacılar tarafından yapılan çalışmalar derinlemesine incelenmiş olur. Aynı zamanda alanda bilgi sahibi olmak isteyen araştırmacılar için pratik ve işlevsel bir kaynak oluşur.

Polat ve Ay (2016) meta-sentez araştırmalarının işlem basamaklarını şu şekilde belirtmişlerdir:

Şekil 1: Meta-sentez Araştırmasının İşlem Basamakları

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verilerini oluşturacak çalışmaların belirlenmesinde aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

1. Google Akademik, YÖK Akademik ve TR Dizin “okuma eğitimi”, “ölçek geliştirme”, “okuma eğitimi ve ölçek geliştirme” anahtar kelimeleri yazılarak Türkçe Eğitimi alanında yayımlanan makaleler taranmıştır.
2. Bildiriler, posterler, lisansüstü tezler ile diğer indekslerde taranan yayınlar araştırma kapsamına alınmamıştır.
3. Analizler 32 makale üzerinden yapılmıştır.
4. Analize dâhil edilen ölçek geliştirme çalışmalarının 23’ü Türkiye’de geliştirilmiş olup 9’u ise yurt dışında geliştirilen ölçeklerin Türkçeye uyarlanması şeklindedir.

Tablo 1: Araştırmaya Dâhil Edilen Çalışmalar

Kod	Yazar ve Yıl	Araştırma	Ölçek Boyutları	Madde sayısı
Ç ₁	Çeliktürk ve Yamaç (2015)	İlkokul ve Ortaokul Öğrencileri İçin Okuma Kaygısı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1. Tek boyutlu	29
Ç ₂	Doğan ve Çermik (2016)	Kitap Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1. Kitap okuma sevgisi 2. Kitap okumanın yararları 3. Kitap okumada isteksizlik 4. Stres 5. Kitap okumada sorunlar ve engeller	36
Ç ₃	Epçaçan ve Demirel (2011)	Okuduğunu Anlama Öz Yeterlik Algısı Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1. Yazılı ve görsel anlama 2. Okumada öz düzenleme 3. Okumaya ilişkin yüksek öz güven	27
Ç ₄	Güneş ve Susar Kırmızı (2014)	E-Kitap Okumaya Yönelik Tutum Ölçeğinin (EKOT) Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması	1. Olumlu özellikler 2. Farklılık	26
Ç ₅	Karabay (2013)	Eleştirel Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeğinin Geliştirilmesi	1. Değerlendirme 2. Araştırma/inceleme 3. Görsel	41
Ç ₆	Karadeniz (2014)	Eleştirel Okuma Özyeterlilik Algısı Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması	1. Sorgulama 2. Analiz	33

			3.Değerlendirme 4.Benzerlikleri ve farklılıkları bulma 5.Çıkarımda bulunma	
Ç ₇	Karatay (2009)	Okuma Stratejileri Bilişsel Farkındalık Ölçeği	1.Planlama 2.Düzenleme 3.Değerlendirme	32
Ç ₈	Kasap ve Susar Kırmızı (2017)	Yaratıcı Okuma Sürecini Değerlendirme Ölçeği: Geçerlik Güvenirlik Çalışması	1.Farklı düşünme 2.Yazar ve karakterlerle iletişim kurma 3.Metni yeniden oluşturma	28
Ç ₉	Kurnaz (2019)	Okuma İç Motivasyonu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1.Merak 2.İlgi 3.Azim	18
Ç ₁₀	Melanlıoğlu (2014)	Okuma Kaygısı Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin Belirlenmesi	1.Okuma sürecini planlama 2.Okumayı destekleyen unsurlar 3.Okuduğunu anlama ve çözümlenme	14
Ç ₁₁	Özcan ve Karakaya (2020)	Ortaokul Öğrencilerinin Sesli Okuma Kaygısı Ölçeğinin Geliştirilmesi	1.Tek faktörlü	34
Ç ₁₂	Özdemir ve Akkaya (2014)	Ortaöğretim Öğrencileri İçin Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1.Yarar 2.Alışkanlık 3.Adanma 4.Gerçeği aşma	30
Ç ₁₃	Sarar Kuzu ve Doğan (2015)	Öğretmen Adaylarına Yönelik Okuma Tutum Ölçeği Geliştirme	1.Kişisel ve toplumsal gelişime katkı 2.İlgi ve sevmek 3.Önemli/değerli bulma	38
Ç ₁₄	Susar Kırmızı (2012)	Öğretmen Adaylarının Kitap Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1.Öğrenme gereksiniminin karşılanması ve eğlenme 2.Kitap okuma alışkanlığının anlamı ve vazgeçilmezliği 3.Kitap okuma alışkanlığının geliştirilmesi	34
Ç ₁₅	Şahin ve Öztahtalı (2019)	Etkili Okuma Özyeterlik Algı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması	1.Kavrama 2.Nefes 3.Durak 4.Görüntü	21
Ç ₁₆	Taş ve Okur (2016)	Üstün Zekâlı/Yetenekli Öğrenciler için Okuma Tutum Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1.Okumanın davranışsal boyutu 2.Okumanın bilişsel ve duyuşsal boyutu	16
Ç ₁₇	Türkel, Özdemir ve Akbulut (2017)	Okuma Kültürü Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1.Bireysel Gelişim Okuma İlişkisi 2.Temel Okuma Becerisi 3.Görsel Okuma 4.Kitap Seçimi	30
Ç ₁₈	Ulu (2018)	Ekran Okuma Öz Yeterlik Algı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	1.Kullanışlılık 2.Anlama 3.Sayfayı yönetme 4.Göz sağlığı	16
Ç ₁₉	Ülper, Yaylı ve Karakaya (2013)	Okur Özyeterlik Ölçeğinin Geliştirilmesi	1.Tek boyutlu	36
Ç ₂₀	Ürün Karahan (2018)	Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği: Ölçek Geliştirme Çalışması	1.Tek boyutlu	26
Ç ₂₁	Yurdakal ve Susar Kırmızı (2019)	Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması	1.Okumanın katkıları 2.Okumanın anlamı 3.Okuma etkinlikleri	28

Ç22	Yurdakal ve Susar Kırmızı (2017)	Yaratıcı Okumaya Yönelik Algı Ölçeği: Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması	4.Okuma süreci 1.Metin bilgileri 2.Yazar bilgileri 3.Karakter bilgileri	25
Ç23	Özen ve Durkan (2016)	Üstbilişsel Okuma Stratejileri Kullandırma Ölçeğinin Geliştirilmesi, Bir Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması	1.Okumaya hazırlık 2.Okuma esnası 3.Okuma sonrası 4.Okuduğunu değerlendirme	25
Ç24	Çöğmen ve Saraceloğlu (2010)	Üst Bilişsel Okuma Stratejileri Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışmaları	1.Analitik stratejiler 2.Pragmatik stratejiler	22
Ç25	Yıldız ve Aktaş (2015)	Okuma Motivasyonu ve Okumaya Adanmışlık Ölçeği: Türkçeye Uyarlama Çalışması	1.İçsel motivasyon 2.Yeterlilik 3.Değer verme 4.Değer vermeme 5.Güçlük 6.Bağlılık 7.Kaçınma	39
Ç26	Çakıroğlu ve Palancı (2015)	Okuma Tutum Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması	1.Eğlence için okuma 2.Akademik okuma	20
Ç27	Şimşek Çetin, Bay ve Alisinanoğlu (2014)	Ebeveyn Okuma İnanç Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlama Çalışması	1.Öğretimin etkililiği 2.Olumlu etki 3.Sözel katılım 4.Okuma yönergesi 5.Bilgi kaynağı 6.Kaynaklar 7.Çevresel etki	40
Ç28	Hamutoğlu, Canan Güngören, Kaya Uyanık ve Gür Erdoğan (2017)	Dijital Okuryazarlık Ölçeği: Türkçeye Uyarlama Çalışması	1.Tutum 2.Teknik 3.Bilişsel 4.Sosyal	17
Ç29	Baştuğ ve Keskin (2013)	Ergenlik Dönemi Okuma Tutumu Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması	1.Akademik kâğıt 2.Akademik dijital 3.Serbest kâğıt 4.Serbest dijital	15
Ç30	Durmuş (2014)	“Okuma Motivasyonu Ölçeği”nin Türkçeye Uyarlanması	1.Önem ve özen 2.Rekabet 3.Sosyal çevre 4.Kitap türü ve niteliği	29
Ç31	Keskin ve Atmaca (2014)	Okur Öz Algısı Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması	1.İlerleme 2.Fizyolojik durum 3.Sosyal geri dönüt 4.Gözlemsel karşılaştırma	41
Ç32	Yıldız, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya (2013)	Yetişkin Okuma Motivasyonu Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması	1.Benlik 2.Yeterlik 3.Tanımma 4.Diğer (diğer alanlarda başarı için okuma)	21

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi; yayınların, söylemlerin ya da kayıtların anlaşılması ve karşılaştırılması amacıyla yapılan araştırmalarda kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemle, belge ve dokümandaki mesajın sistemli bir şekilde tanımlanması sağlanır. İçerik analizi teknikleri kullanılarak bir belge veya söylemdeki içerikler derinlemesine çözümlenebilir (Arıkan, 2013, s. 51).

İçerik analizi yönteminde en önemli aşamalardan biri araştırmanın amacına uygun kategorilerin belirlenmesidir. Kategoriler sayesinde elde edilen veriler ham veri olmaktan çıkar ve sistemli verilere dönüşür (Tavşancıl ve Aslan, 2011, s. 72). Çalışmanın ana izleği okumaya

yönelik geliştirilen ölçeklerin çeşitli değişkenlere göre incelenmesidir. Ana izlek çerçevesinde araştırmacılar tarafından beş kategori belirlenmiştir. Belirlenen kategoriler bağlamında elde edilen veriler çalışmaya dâhil edilerek tablolarda gösterilmiş ve tablolardan hareketle betimlenmiştir.

Tarama sonucunda ulaşılan çalışmalar araştırmacılar tarafından ayrı ayrı okunmuştur. Toplamda 32 çalışma meta senteze dâhil edilmek üzere belirlenmiştir. Çalışmalar Ç₁, Ç₂, Ç₃,.....Ç₃₂ şeklinde kodlanmıştır.

Kod ismi verilen çalışmalar araştırmacılar tarafından okunmuş ve araştırma formunda yer alacak maddeler büyük oranda belirlenmiştir. Taslak araştırma formu oluşturulduktan sonra ikisi araştırma Türkçe eğitimi ve biri araştırma yöntemleri konusunda uzman üç kişiden uzman görüşü alınarak form düzenlenip son hâli verilmiştir.

Son olarak çalışmalar araştırmacılar tarafından ayrıntılı bir şekilde okunmuş ve elde edilen veriler aşağıda Tablo 2 olarak verilen forma kaydedilmiştir.

Tablo 2: Araştırmacılar Tarafından Veri Toplama Aracı Olarak Kullanılan Form

Çalışmaların Giriş ve Yöntem Bölümlerinin Özellikleri			
Çalışma Kodu	Çalışmanın Amacı
Yayın Yılı	Veri Toplama Aracı
Çalışma Grubu Türü	Veri Analizi
Konu alanı		

Tablo 2’de araştırmacılar tarafından veri toplama aracı olarak kullanılan form verilmiştir. Form araştırmanın giriş ve yöntem bölümleriyle ilgili özellikler -çalışma kodu, yayın yılı, çalışma grubu türü, çalışmanın amacı, veri toplama aracı ve veri analiz yöntemi- yer almaktadır.

Verilerin Kodlanması ve Raporlanması

Araştırmacılar son şeklini verdikleri formu doldurmak üzere meta senteze dâhil edilen çalışmaları detaylı bir şekilde okumuştur. Birinci araştırmacı meta senteze dâhil edilen tüm çalışmaları formda belirtilen maddeler bağlamında incelemiş ve formlara kaydetmiştir. İkinci araştırmacı ise birinci araştırmacının doldurmuş olduğu formları teyit edebilmek amacıyla gözden geçirmiş ve fikir ayrılıkları olduğunda iki araştırmacı arasında istişare edilerek ortak karara varılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Bu araştırmanın geçerlik ve güvenirliliğini sağlamaya yönelik şu hususlara dikkat edilmiştir:

- 1) Araştırmanın genel amacı ve problemleri açık bir şekilde ifade edilmiştir.
- 2) Bulguların geçerliliğine yönelik araştırmanın verilerini oluşturan çalışmaların belirlenme aşamaları ayrıntılı açıklanmıştır.
- 3) Araştırmanın verilerini oluşturan çalışmaların yayımlandığı yıl, yazar, araştırma adı, ölçek boyutları ve madde sayıları tablo şeklinde sunulmuştur.
- 4) Veri analizinin güvenirliliğini sağlamak üzere, birinci araştırmacının kaydettiği tüm veri toplama formlarını ve makaleleri ikinci araştırmacı teyit amaçlı incelemiştir. İnceleme sonunda fikir ayrılığına düşülen noktalarda istişare edilmiş ve karara varılmış ardından veri analiz süreci tamamlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın yöntemi doğrultusunda dört farklı tema oluşturulmuştur. Bunlar konu alanı, araştırma amacı, çalışma grubu ve veri toplama aracıdır. Bulgular belirlenen temalar doğrultusunda tablolarda gösterilmiş ve tablolardan hareketle yorumlanmıştır.

Tablo 3'te araştırma kapsamında meta-sentezi yapılan çalışmaların konu alanına göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 3: Okuma eğitimine yönelik geliştirilen ölçeklerin konu alanına göre dağılımı

Konu Alanı	Çalışma Kodu	f
Okuma	Ç12, Ç13, Ç16, Ç20, Ç21, Ç26, Ç27, Ç29	8
Okuma iç motivasyon, motivasyon, adanmışlık	Ç9, Ç25, Ç30, Ç32	4
Okuma kaygısı	Ç1, Ç10, Ç11	3
Üstbilişsel okuma stratejisi	Ç23, Ç24	2
Eleştirel okuma	Ç4, Ç5	2
Yaratıcı okuma	Ç8, Ç22	2
Okur	Ç19, Ç30	2
Okuma stratejileri	Ç7	1
Kitap okuma	Ç2	1
Okuduğunu anlama	Ç3	1
E-kitap okuma	Ç4	1
Kitap okuma alışkanlığı	Ç14	1
Etkili okuma	Ç15	1
Okuma kültürü	Ç17	1
Ekran okuma	Ç18	1
Dijital okuryazarlık	Ç28	1

Tablo 3 incelendiğinde okuma becerisine yönelik geliştirilen ölçeklerin 16 farklı konu alanına yönelik olduğu görülmektedir. Konu alanı dikkate alındığında genel olarak okuma alanı üzerine 8 ölçek geliştirildiği tespit edilmiştir. Bunun yanında okuma motivasyonuna, okuma kaygısına, üstbilişsel okuma stratejisine, eleştirel okumaya, yaratıcı okumaya ve okuma yönelik ölçeklerin yer aldığı görülmüştür.

Tablo 4'te araştırma kapsamında meta-sentezi yapılan çalışmaların araştırma amacına göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Okuma eğitimine yönelik geliştirilen ölçeklerin araştırma amacına göre dağılımı

Amaç	Çalışma Kodu	f
Tutum	Ç2, Ç4, Ç12, Ç13, Ç14, Ç16, Ç17, Ç20, Ç21, Ç25, Ç26, Ç27, Ç29	13
Öz yeterlik	Ç3, Ç5, Ç6, Ç15, Ç18, Ç19	6
Kaygı	Ç1, Ç10, Ç11	3
Motivasyon	Ç9, Ç30, Ç32	3
Strateji	Ç23, Ç24	2
Algı/ Öz algı	Ç22, Ç31	2
Değerlendirme	Ç8	1
Farkındalık	Ç7	1
İnanç	Ç27	1

Tablo 4 incelendiğinde okuma eğitimine ilişkin geliştirilen ölçeklerin 9 farklı amaca yönelik geliştirildiği görülmektedir. İncelenen makalelerin 13'ü okumaya yönelik tutumu, 6'sı okuma öz yeterliğini, 3'ü okuma kaygısını, 3'ü okuma motivasyonunu, 2'si okuma stratejilerini kullandırma/kullanma ve 2'si de okuma algı/öz algısını ölçmeye yönelik geliştirilen ölçeklerdir. Okuma farkındalığı, okumayı değerlendirme ve okuma inancı ile ilgili ise birer ölçek tespit edilmiştir.

Tablo 5: Okuma eğitime yönelik geliştirilen ölçeklerin çalışma grubuna göre dağılımı

Çalışma Grubu	Çalışma Kodu	f
Ortaokul Öğrencileri	Ç ₁ , Ç ₇ , Ç ₉ , Ç ₁₀ , Ç ₁₁ , Ç ₁₉ , Ç ₂₀ , Ç ₂₅ , Ç ₂₆ , Ç ₂₉	10
Öğretmen Adayları	Ç ₂ , Ç ₅ , Ç ₁₃ , Ç ₁₄ , Ç ₁₇ , Ç ₁₈ , Ç ₂₄ , Ç ₂₈	8
Ortaöğretim Öğrencileri	Ç ₄ , Ç ₇ , Ç ₁₂ , Ç ₁₅ , Ç ₁₉	5
İlkokul Öğrencileri	Ç ₁ , Ç ₈ , Ç ₂₁ , Ç ₂₂	4
Öğretmen	Ç ₅ , Ç ₃ , Ç ₃₂	3
Üniversite Öğrencileri	Ç ₆ , Ç ₇ , Ç ₃₂	3
İlköğretim Öğrencileri	Ç ₃	1
Bilim Sanat Merkezi Öğrencileri	Ç ₁₆	1
Ebeveyn	Ç ₂₇	1
Farklı Meslek Mensupları	Ç ₃₂	1

Tablo 5'e göre incelenen ölçeklerin geliştirilme sürecinde çalışma grubu olarak 10 farklı grubun tercih edildiği görülmektedir. Ölçeklerin, uygulanabilecekleri çalışma grubu olarak en çok ortaokul düzeyindeki öğrenciler seçilmiştir. Bunun yanında öğretmen adaylarının 8, ortaöğretim öğrencilerinin 5, ilköğretim öğrencilerinin 4, öğretmenlerin 3 ve üniversite öğrencilerinin 3 araştırmada çalışma grubu olarak seçildiği tespit edilmiştir. Ölçeklerin bazıları farklı düzeylerdeki çalışma gruplarına uygulanmıştır. Ç₅'te, öğretmen ve öğretmen adayları; Ç₇'de, ortaokul, ortaöğretim ve üniversite öğrencileri; Ç₁₉'da, ortaokul ve ortaöğretim öğrencileri; Ç₃₂'de, öğretmen adayları, üniversite öğrencileri ve farklı meslek grupları çalışma grubu olarak seçilmiştir.

Tablo 6'da araştırma kapsamında meta-sentezi yapılan çalışmaların veri toplama aracı türüne göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 6: Okuma eğitime yönelik geliştirilen ölçeklerin ölçek türüne göre dağılımı

Ölçek Türü	Çalışma Kodu	f
5'li likert	Ç ₁ , Ç ₂ , Ç ₃ , Ç ₄ , Ç ₅ , Ç ₆ , Ç ₇ , Ç ₈ , Ç ₁₀ , Ç ₁₁ , Ç ₁₂ , Ç ₁₃ , Ç ₁₄ , Ç ₁₅ , Ç ₁₆ , Ç ₁₇ , Ç ₁₈ , Ç ₂₀ , Ç ₂₃ , Ç ₂₄ , Ç ₂₈ , Ç ₃₁ , Ç ₃₂	23
4'lü likert	Ç ₉ , Ç ₂₅ , Ç ₂₆ , Ç ₂₇ , Ç ₃₀	5
3'lü likert	Ç ₂₁ , Ç ₂₂	2
6'lı likert	Ç ₂₉	1
Belirtilmemiş	Ç ₁₉	1

Tablo 6 incelendiğinde okuma eğitime ilişkin ölçek geliştiren araştırmacıların veri toplama aracı olarak en fazla 5'li likert tipindeki (23) ölçekleri tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bunun yanında incelenen ölçek geliştirme çalışmalarında veri toplama aracı olarak 4'lü likert tipinde 5, 3'lü likert tipinde 2 ölçek kullanıldığı görülmüştür. 1 ölçek 6'lı likert tipinde iken 1 ölçeğin ise türü belirtilmemiştir. Ölçeğin tamamlanmış biçimi çalışmanın sonuna eklenmediğinden ölçek türü tespit edilememiştir.

Tablo 7'de araştırma kapsamında meta-sentezi yapılan çalışmaların veri analiz tekniklerine göre dağılımları incelenmiştir.

Tablo 7: Okuma eğitime yönelik geliştirilen ölçeklerin veri analiz tekniğine göre dağılımı

Veri Analiz Tekniği	Çalışma Kodu	f
AFA/Güvenirlilik	Ç ₃ , Ç ₄ , Ç ₈ , Ç ₁₂ , Ç ₁₃ , Ç ₁₄ , Ç ₁₇ , Ç ₂₁ , Ç ₂₂ , Ç ₂₄ , Ç ₃₀	11
DFA/Güvenirlilik	Ç ₇ , Ç ₂₅ , Ç ₂₇ , Ç ₃₂	4
AFA/DFA/Güvenirlilik	Ç ₁ , Ç ₂ , Ç ₅ , Ç ₆ , Ç ₉ , Ç ₁₀ , Ç ₁₁ , Ç ₁₅ , Ç ₁₆ , Ç ₁₈ , Ç ₁₉ , Ç ₂₀ , Ç ₂₃ , Ç ₂₆ , Ç ₂₈ , Ç ₂₉ , Ç ₃₁	17

Tablo 7 incelendiğinde okuma eğitime yönelik geliştirilen ölçeklerin çoğunda (f=17) AFA, DFA ve güvenirlilik veri analiz tekniklerinin hepsinin bir arada kullanıldığı görülmektedir.

Meta-senteze dâhil edilen diğer 11 ölçekte AFA ve güvenilirlik, 4 ölçekte ise DFA ve güvenilirlik testlerinin yapıldığı dikkati çekmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada okuma eğitimi alanında geliştirilen ve Türkçeye uyarlanan ölçekler sentezlenmiştir. Çalışma kapsamında okuma eğitimi alanında yayınlanan 32 ölçek geliştirme makalesi ele alınmıştır. Araştırma kapsamında ele alınan makalelerdeki ölçeklerin amacı, konu alanı ve ölçeklerde kullanılan çalışma grubu, veri toplama araçları, veri analiz yöntemleri incelenmiştir.

Okuma eğitimine yönelik ölçeklerin 16 farklı konu alanına ilişkin olduğu tespit edilmiştir. Ölçeklerin konu alanına göre dağılımları incelendiğinde en çok (f=8) öğrenenlerin okuma becerisine yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik ölçeklerin olduğu görülmüştür. İkinci sırada ise okuma motivasyonu, iç motivasyonuna (f=4) yönelik ölçeklerdir. Bireylerin okumaya ayıracakları zamanı, okuma eğilimlerini ve okumaya yönelik çabalarını, ilgilerini ve meraklarını oluşturan temel yapılardan biri okuma motivasyonu/iç motivasyonudur (Yıldız ve Aktaş, 2015). Okuma eğitiminde önemli bir yeri olan okuma motivasyonu/iç motivasyonunun ölçülmesi okuma eğitiminin niteliğini artırmak açısından gereklidir. Okuma motivasyonu/iç motivasyonu, okuma anlama becerisinin niteliğini belirleyen önemli değişkenler arasında olduğu için ölçülmesi de önemsenmektedir.

Okuma eğitimine yönelik geliştirilen ölçekler araştırma amacına göre incelendiğinde en fazla tutum ölçeklerinin (f=13) geliştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tekin ve Bolat (2018) yazma eğitimi üzerine geliştirilen ölçeklerin de en fazla öğrenen tutumlarını belirlemeye yönelik ölçekler olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Özdemir (2018) okumaya ilişkin lisansüstü çalışmaların konu alanlarını incelediği çalışmasında, lisansüstü tezlerde ilk sırada okuduğunu anlama, ikinci sırada ise okuma ilgisi, tutumu, özyeterliği konularının yer aldığını belirtmiştir. Okumaya yönelik tutum ölçekleri, okuma tutumu ile okuma alışkanlıkları arasındaki ilişkilerin, çeşitli bilişsel değişkenlerle okuma tutumu arasındaki ilişkilerin, okuma eğitiminde kullanılacak yeni yaklaşım, yöntem ve tekniklerinin okuma tutumu üzerindeki etkisinin ve okumaya yönelik tutumların farklı değişkenlerden etkilenme durumlarının incelenmesinde kullanılmaktadır (Özbay ve Uyar, 2009). Okumaya yönelik tutum ölçeklerinin diğer ölçek türlerinden sayıca daha fazla olması, kullanım alanlarının genişliği ile açıklanabilir. Tutum ölçeklerini öz yeterlik, motivasyon ve kaygıyı ölçme amacıyla geliştirilen ölçekler izlemektedir. Ülper, Yaylı ve Karakaya'ya (2013) göre öz yeterlik öğrenmeyi etkileyen önemli duyuşsal etkenlerden biridir, bu etkenin okuma eğitiminde de dikkate alınması ve ölçülmesi gerekir.

Okuma eğitimine yönelik geliştirilen ölçekler çalışma grubuna göre incelendiğinde en çok ortaokul öğrencilerinin (f=10) çalışma grubu olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özdemir (2018) okuma becerisine ilişkin tezlerin hedef kitesinin en çok ortaokul öğrencileri olduğunu belirtmiştir. Okuma alanındaki akademik çalışmaları inceleyen benzer araştırmalarda da aynı sonuca ulaşılmıştır (Ceran, Aydın ve Onarıcıoğlu, 2018; Aydın, 2020). Farklı dil becerilerine yönelik akademik çalışmaları inceleyen araştırmalarda da çalışma grubu olarak çoğunlukla ortaokul öğrencileri tercih edilmiştir. Tok ve Potur (2015) yazma eğitimi alanında yapılan akademik çalışmalarda en çok ortaokul öğrencilerinin hedef kitle olarak tercih edildiğini belirtmişlerdir. Tekin ve Bolat (2018) yazma eğitimine yönelik geliştirilen ölçeklerin en fazla ortaokul öğrencilerine yönelik olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Potur ve Yıldız (2016) konuşma

becerisine yönelik tezlerde çalışma grubu olarak en fazla ortaokul öğrencilerinin tercih edildiğini ve bu tercihin nedeninin de Türkçe eğitimi alanının daha çok bu eğitim kademesine yoğunlaşması olduğunu ifade etmişlerdir. Dinleme becerisi alanında yapılan araştırmaları inceleyen çalışmalarda da en çok tercih edilen çalışma grubunun ortaokul öğrencileri olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kardaş, Çetinkaya ve Kaya, 2018). Kemiksiz (2017) de dinleme becerisine yönelik makaleleri incelediği çalışmasında benzer sonuca ulaşmış ve bunun nedeninin de “Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dallarının ortaokullarda görev yapacak öğretmenleri yetiştiren birimler olması, ortaokullarda görev yapan Türkçe öğretmenlerinin lisansüstü çalışmalar yapması” olabileceğini ifade etmiştir.

Okuma eğitimine yönelik geliştirilen ölçekler veri toplama aracı türüne göre incelendiğinde bütün ölçeklerin likert tipi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Turan, Şimşek ve Aslan’a (2005) göre eğitim araştırmalarında özellikle tutum, eğilim ve görüş ölçmek için çoğunlukla likert ölçeği kullanılır. Araştırmacılar, likert ölçeğinin geliştirmesi, uygulaması ve değerlendirmesi kolay olduğu için çok tercih edildiğini vurgulamışlardır.

Ölçek geliştirme çalışmalarında 4’lü, 3’lü ve 6’lı likert ölçeklerinin kullanıldığı görülmüş ancak en çok tercih edilen ölçek türünün 5’li likert ölçeği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tekin ve Bolat (2018) yazma eğitimi alanında geliştirilen ölçeklerde de en fazla 5’li likert tipindeki ölçeklerin tercih edildiğini tespit etmişlerdir.

Kaynaklar

- Alexander, E. J. ve Filler, R. (1976). *Attitudes and reading*. Reading Aids Series. Newark, Delaware 1971: International. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED126491.pdf> adresinden alındı.
- Arıkan, R. (2013). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydın, B. (2020). Türkiye’de eleştirel okuma konusunda yapılmış lisansüstü tezlerin incelenmesi. *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 76-87.
- Biçer, N. ve Alan, Y. (2019). Türk soylulara Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmalara genel bir bakış. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 143-157.
- Biliş, Ş. ve Memiş, M. (2021). Gazi Tömer "yabancılar için Türkçe" öğretim seti özelinde kültür aktarımı ile ilgili yapılan araştırmalar üzerine bir meta-sentez çalışması. *Tarih Okulu Dergisi*(LIV), 3438-3459.
- Ceran, D., Aydın, M. ve Onarıcıoğlu, A. (2018). Okuma eğitimi üzerine yapılan tezlerde eğilimler: bir içerik analizi çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2377-2392.
- Çakıroğlu, O. ve Palancı, M. (2015). Okuma tutum ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1143-1156.
- Çalık, M. ve Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38.
- Çetin, H. (2021). Resimli çocuk kitaplarında resim-metin ilişkileri ve bazı sınıflandırmaların değerlendirilmesi: bir meta-sentez çalışması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(2), 533-545.
- Demir, T. T. ve Çalışkan, G. (2021). Türkçe eğitimi alanında nitel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılan doktora tezlerinde eğilimler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(4), 1412-1429.

- Er, O. (2018). Okuma kültürü. S. Alyılmaz ve B. Ürün Karahan (Editör), *Okuma eğitimi* (s. 55-73) içinde, Ankara: Anı.
- Ertekin, E. ve Bozkurt, B. (2020). Türkçe dersi öğretim programlarını değerlendirmeye yönelik araştırma bulgularının incelenmesi: bir meta-sentez çalışması. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 613-634.
- Gül, Ş. ve Sözbilir, M. (2015). Fen ve matematik eğitimi alanında gerçekleştirilen ölçek geliştirme araştırmalarına yönelik tematik içerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 85-102.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2011). *Anlama teknikleri 1 uygulama okuma eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güneş, F. (2016). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- İspir, B. ve Yıldız, A. (2021). Türkiye'de öğrenme amaçlı yazma hakkında yapıla araştırmaların analizi: bir meta-sentez çalışması. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(41), 3396-3447.
- Johnson, A. P. (2017). *Okuma ve yazma öğretimi*. Ankara : Pegem Akademi.
- Kardaş, M. N., Çetinkaya, V. ve Kaya, M. (2018). 2005-2017 yılları arasında dinleme eğitimi üzerine yapılmış akademik çalışmaların eğilimleri üzerine bir araştırma. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 21-32.
- Kemiksiz, Ö. (2017). Dinleme becerisi üzerine yazılan makalelerin değerlendirilmesi. *International Journal of Languages' Educational And Teaching*, 5(1), 511-531.
- Kesici, S. (2021). *Konuşma becerisini geliştirmek için kullanılan öğretim yöntem ve teknikleri ile ilgili çalışmalar üzerine bir inceleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lau, K. L. (2009). Reading motivation, perceptions of reading instruction and reading amount: a comparison of junior and senior secondary students in Hong Kong. *Journal of Research in Reading*, 32(4), 366-382.
- Maden, A. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe söz varlığını zenginleştirme ile ilgili makalelerin analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(5), 583-596.
- Maden, S. (2021). Türkçe ders kitapları ile ilgili lisansüstü tezlerin eğilimleri: bir içerik analizi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6(1), 30-45.
- Maden, S. ve Önal, A. (2021). Yabancıdil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili lisansüstü tezlerin araştırma eğilimleri. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(1), 42-56.
- Özbaşı, S. ve Kalenderoğlu, İ. (2020). Türkçe eğitimi ve çocuk edebiyatında "toplumsal cinsiyet" üzerine yapılmış lisansüstü tezlerin değerlendirilmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*(Özel Sayı), 84-94.
- Özbay, M. ve Uyar, Y. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencileri için okumaya yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(2), 633-651.
- Özçelebi, O. S. ve Cebecioğlu, N. (1990). *Okuma alışkanlığı ve Türkiye*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Özdemir, S. (2018). Okumaya ilişkin lisansüstü araştırmaların eğilimleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1161-1178.
- Polat, S. ve Ay, O. (2016). Meta-sentez: kavramsal bir çözümleme. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 52-64.

- Polatcan, F., Er, O. ve Çoban, İ. (2021). An analysis of relevant studies on language learning strategies in teaching Turkish as a foreign language. *Shanlax International Journal of Education*, 9(S2), 68-76.
- Potur, Ö. ve Yıldız, Ö. (2016). Konuşma becerisi alanında yapılan akademik çalışmaların eğilimleri. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*(18), 27-40.
- Sayıır, M. F. (2018). Okuma eğitimiyle ilgili temel kavramlar. O. Sevim, & Y. Söylemez içinde, *Okuma Eğitimi* (s. 1-10). Ankara : Nobel Yayınları.
- Sertoğlu, G. (2020). Yazma eğitiminde yöntem ve teknikler: bir meta-sentez çalışması. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 410-427.
- Sevim, O. (2020). Çocuk edebiyatıyla ilgili lisansüstü çalışmalardaki eğilimler: bir içerik analizi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 5(1), 124-144.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tekin, M. T. ve Bolat, Y. (2018). Türkiye'de yazma eğitimi üzerine yapılan ölçek geliştirme çalışmalarının analizi: bir meta-sentez çalışması. *Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 26-40.
- Temizkan, M. (2009). *Metin türlerine göre okuma eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tok, M. ve Potur, Ö. (2015). Yazma eğitimi alanında yapılan akademik çalışmaların eğilimleri (2010-2014 yılları). *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(4), 1-25.
- Turan, İ., Şimşek, Ü. ve Aslan, H. (2015). Eğitim araştırmalarında likert ölçeği ve likert tipi soruların kullanımı ve analizi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(30), 186-203.
- Uysal, P. K., Köse, S. ve Pehlivan, D. (2020). Türkiye'de "eleştirel okuma eğitimi"ne ilişkin araştırmalar: betimsel içerik analizi. İ. Kalenderoğlu, & P. Kanık Uysal içinde, *Türkçe Eğitimine Adanan Bir Ömür: Dr. Asiye Duman'a Armağan* (s. 697-728). Pegem Akademi.
- Ülper, H., Yaylı, D. ve Karakaya, İ. (2013). Okur özyeterlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 85-100.
- Yıldız, M. ve Aktaş, N. (2015). Okuma motivasyonu ve okumaya adanmışlık ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 1349-1365.

İncelenen Kaynaklar

- Baştuğ, M., & Keskin, H. K. (2013). Ergenlik dönemi okuma tutumu ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkihs or Turkic*, 8(4), 295-311.
- Çakıroğlu, O., & Palancı, M. (2015). Okuma tutum ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(1), 1143-1156.
- Çeliktürk, Z., & Yamaç, A. (2015). İlkokul ve ortaokul öğrencileri için okuma kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi : geçerlik ve güvenirlik çalışması . *İlköğretim Online*, 14(1), 97-107.
- Çetin, Ö. Ş., Bay, D. N., & Alisinanoğlu, F. (2014). Ebeveyn okuma inanç ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkihs or Turkic*, 9(2), 1441-1458.
- Çöğmen, S., & Saracaloğlu, A. S. (2010). Üst bilişsel okuma stratejileri ölçeği'nin Türkçeye uyarlama çalışmaları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(28), 91-99.

- Doğan, B., & Çermik, H. (2016). Kitap okumaya yönelik tutum ölçeği : Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Education Sciences*, 11(3), 168-183.
- Durmuş, G. (2014). "Okuma motivasyonu ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 16-40.
- Epçaçan, C., & Demirel, Ö. (2011). Okuduğunu anlama öz yeterlilik algısı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(16), 120-128.
- Güneş, F., & Susar Kırmızı, F. (2014). E-kitap okumaya yönelik tutum ölçeğinin (EKOT) geliştirilmesi: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 196-212.
- Hamutoğlu, N. B., Canan Güngören, Ö., Kaya Uyanık, G., & Gür Erdoğan, D. (2017). Dijital okuryazarlık ölçeği: Türkçe'ye uyarlama çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 18(1), 408-429.
- Karabay, A. (2013). Eleştirel okuma öz yeterlik algı ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 1107-1122.
- Karadeniz, A. (2014). Eleştirel okuma özyeterlilik algısı ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 113-140.
- Karahan, B. Ü. (2018). Okumaya yönelik tutum ölçeği: ölçek geliştirme çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(1), 67-73.
- Karatay, H. (2009). Okuma stratejileri bilişsel farkındalık ölçeği. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(19), 58-80.
- Kasap, D., & Susar Kırmızı, F. (2017). Yaratıcı okuma sürecini değerlendirme ölçeği : geçerlik güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 166-175.
- Keskin, H. K., & Atmaca, T. (2014). Okur öz algısı ölçeği-2'nin Türkçeye uyarlanması. *İlköğretim Online*, 13(1), 306-318.
- Kırmızı, F. S. (2012). Öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına yönelik tutum ölçeği : geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(3), 2353-2366.
- Kurnaz, H. (2019). Okuma iç motivasyonu ölçeği : geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 234-250.
- Kuzu, T. S., & Doğan, T. (2015). Öğretmen adaylarına yönelik okuma tutum ölçeği geliştirme. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(15), 771-786.
- Melanlıoğlu, D. (2014). Okuma kaygısı ölçeğinin psikometrik özelliklerini belirlenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 95-105.
- Özcan, M. F., & Karakaya, B. (2020). Ortaokul öğrencilerinin sesli okuma kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*(Milli Mücadele'nin 100. Yılı Özel Sayısı), 219-228.
- Özdemir, S., & Akkaya, N. (2014). Ortaöğretim öğrencileri için okumaya yönelik tutum ölçeği, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Millî Eğitim*(203), 55-73.
- Özen, F., & Durkan, E. (2016). Üstbilişsel okuma stratejileri kullandırma ölçeğinin geliştirilmesi, bir geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(14), 565-586.

- Şahin, E., & Öztahtalı, İ. (2019). Etkili okuma özyeterlik algı ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkihs or Turkic*, 14(4), 2685-2703.
- Taş, H., & Okur, A. (2016). Üstün zekâlı/yetenekli öğrenciler için okuma tutum ölçeği geliştirilmesi : geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(1), 91-101.
- Türkel, A., Özdemir, E. E., & Akbulut, S. (2017). Okuma kültürü ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkihs or Turkic*, 12(14), 465-490.
- Ulu, H. (2018). Ekran okuma öz yeterlilik algı ölçeği : geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(1), 148-165.
- Ülper, H., Yaylı, D., & Karakaya, İ. (2013). Okur özyeterlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 85-100.
- Yıldız, M., & Aktaş, N. (2015). Okuma motivasyonu ve okumaya adanmışlık ölçeği: Türkçeye uyarlama çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 1349-1365.
- Yıldız, M., Yıldırım, K., Ateş, S., & Çetinkaya, Ç. (2013). Yetişkin okuma motivasyonu ölçeğinin Türkçe uyarlaması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 348-359.
- Yurdakal, İ. H., & Susar Kırmızı, F. (2017). Yaratıcı okumaya yönelik algı ölçeği : güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3), 1726-1742.
- Yurdakal, İ. H., & Susar Kırmızı, F. (2019). Okumaya yönelik tutum ölçeği güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *İlköğretim Online*, 18(2), 714-733.

Extended Abstract

Assessment and evaluation, which is an integral part of the learning and teaching process, is also an important component of the reading education process. Researchers have developed assessment tools to assess different dimensions of the act of reading. There are many achievement tests for the cognitive domain developed to assess reading skills as well as scales developed to collect data on the affective domain. Scales, to a large extent, are assessment tools preferred to assess latent variables (attitude, anxiety, interest, value, motivation, self-efficacy, etc.) (Tekin & Bolat, 2018). Scales are frequently utilized in scientific research in the field of education.

When the studies in the Turkish Education literature, which is also the main goal of this study and provide a holistic view of the related field, are reviewed, it is noteworthy that there are many studies such as dealing with various issues by the teaching of Turkish as a foreign language (Biçer & Alan, 2019; Biliş & Memiş, 2021; Maden & Önal, 2021; Maden A. , 2020); dealing with children's literature (Çetin, 2021; Özbaşı & Kalenderoğlu, 2020; Sevim, 2020); based on language skills (İspir & Yıldız , 2021; Kesici, 2021; Sertoğlu, 2020; Uysal, Köse, & Pehlivan, 2020); dealing with other areas of Turkish education as textbooks and curriculum (Demir & Çalışkan, 2021; Ertekin & Bozkurt, 2020; Maden S., 2021). As a result of literature review, it was noted that there is no study with a holistic perspective on the scales developed or adopted to Turkish in the field of reading education, which is important in language teaching and a prerequisite for acquiring knowledge. Therefore, a meta-synthesis to be conducted on this subject will ensure the researchers who are considering doing scale development and application-oriented research on reading education be aware of the existing studies and it will also be a reference source for future studies. In this study, based on the reason stated above, it was aimed to synthesize the scale development studies with a holistic perspective which have been conducted in Turkey or adopted into Turkish related to reading education.

For this purpose, answers to the following questions were sought:

- What are the purposes of scale development studies on reading education?

- What are the subject areas of scale development studies on reading education?
- Who was chosen as the study group in the scale development studies on reading education?
- Which data collection tools were used in scale development studies on reading education?
- Which data analysis methods were used in scale development studies on reading education?

Since it was aimed to analyse the scales developed in the field of reading education, meta-synthesis method, one of the qualitative research designs, was used in this study. The following steps were followed in the determination of the studies that would constitute the data of the research:

1. Such key words as “reading education”, “scale development”, “reading education and scale development” were written on Google Scholar, YÖK Academic and TR Index to search the articles on Turkish education. All the articles reached constituted the universe of the study, and the studies on the scales developed in the field of reading education constituted the sample of the study.

2. Papers, posters, postgraduate theses, and publications scanned in other indexes were not included in the research.

3. Analyses were conducted on 32 articles.

4. 23 of the scale development studies included in the analysis were developed in Turkey, and 9 of them were the scales developed abroad and adapted into Turkish.

Content analysis method was used to analyse the data used in the research. The main theme of the study is the examination of the scales developed for reading according to various variables. Within the framework of the main theme, five categories were determined by the researchers. The data obtained in the context of the determined categories were included in the study, shown in the tables, and described based on the tables. The studies reached following the searching were read separately by the researchers. In total, 32 studies were decided to be included in the meta-synthesis. The studies were coded as Ç1, Ç2, Ç3,Ç32. The studies were read by the researchers and the items to be included in the research form were determined to a large extent. After the draft research form was created, the form was designed and finalized by consulting opinions of three experts, two of whom were experts in research and one in research methods.

In this study, scales developed in the field of reading education and adapted to Turkish were synthesized. Within the scope of the study, 32 scale development articles published in the field of reading education were handled. Within the scope of the study, the purpose of the scales, the subject area and the study group used in the scales, data collection tools and data analysis methods in the articles were examined. It has been confirmed that the scales for reading education are related to 16 different subject areas. It was seen that most of the scales (f=8) were related to determine the attitudes of the learners towards reading skills when the distribution of the scales according to the subject area was examined. The scales for reading motivation and intrinsic motivation (f=4) come in the second place. Assessing reading and internal motivation, which has an important place in reading education, is necessary to increase the quality of reading education. The assessment of reading and intrinsic motivation, which is among crucial variables to determine the quality of reading comprehension skill, is also important.

It was concluded that the most developed scales were the attitude scales (f=13) when the scales developed for reading education were examined according to the research purpose. The preponderance of the reading attitude scales can be explained by the width of their usage areas. Attitude scales are followed by scales developed to assess self-efficacy, motivation and anxiety.

It was concluded that the secondary school students (f=10) were the most chosen the study group when the scales developed for reading education were examined according to the study group. Özdemir (2018) stated that the target study group of theses on reading skills is mostly secondary school students. The same result was obtained in similar studies examining academic studies in the field of reading (Ceran, Aydın, & Onarıcıoğlu, 2018; Aydın, 2020). Kemiksiz (2017) also reached a similar result in his study, in which he examined the articles on listening skills, and stated that the reason for this might be that "Turkish Education Departments are the units that train teachers to work in secondary schools, and Turkish teachers working in secondary schools do postgraduate studies".

It was found that all scales were likert type when the scales developed for reading education were examined according to the type of data collection tool. According to Turan, Şimşek, and Aslan (2005), the Likert scale is mostly used to assess attitudes, tendencies and opinions in educational research.

It was seen that 4-, 3- and 6-point likert scales were used in scale development studies, but it was concluded that the most preferred scale type was 5-point Likert scale. Tekin and Bolat (2018) found the 5-point Likert type was the most preferred one among the scales developed in the field of writing education.

It was concluded that the studies in which EFA, CFA and reliability analysis were used together (f=17) consist of the majority when the scales developed for reading education were examined according to data analysis techniques,

Şahin and Boztunç Öztürk (2018) also stated that EFA and CFA are frequently used together in scale development studies that they examined. Gül and Sözbilir (2015), on the other hand, stated that the number of studies in which only EFA is preferred are more than those of EFA and CFA used together.